

УДК 811.161.2'243 : 378.016(44)(072)

**ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У
ФРАНЦУЗЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.
МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Наталія Шевченко

*Університет Люм'єр Ліон-2,
факультет іноземних мов,
кафедра безперервної освіти
вул. Пастера, 86, 69007 Ліон, Франція
ел. пошта: Natalya.Shevchenko@univ-lyon2.fr*

Розглянуто проблеми викладання української мови у вищих навчальних закладах Франції. Запропоновано вибірковий опис методик з української мови та культури, опублікованих у Франції за останні 15 років.

Ключові слова: українська мова як іноземна, французькі вищі навчальні заклади, методики викладання української мови як іноземної.

Викладання української мови: історія і сучасність

Викладання української мови у Франції тісно пов'язане з українською діаспорою. Українська діаспора нараховує близько 10 мільйонів мовців по всьому світу. Головними країнами так званої західної еміграції є Сполучені Штати Америки, Канада, Австралія, Аргентина та Бразилія. Українська діаспора в Європі менш поширена. Згідно з даними урядового порталу виконавчої влади України, Франція нараховує 40 тис. жителів українського походження, Велика Британія – 30 тис., Німеччина – 25 тис. [8].

Перша українська організація у Франції „Гурток українців у Парижі” виникла в 1908 р. У 1910 р. вона нараховувала вже 120 членів і мала свої мовні курси. Це були перші курси української мови у Франції [2]. У 1938 р. мова Шевченка вперше включена до навчальної програми вищого навчального закладу – Національного інституту східних мов (INALCO).

Після подій 1991 р. загальний інтерес до української підвищився, і мову почали викладати у семи французьких університетах: Париж-1, Париж-2, Париж-4 (Сорбонна), Париж-8, Бордо-3, в університеті Пуатьє та в Національному інституті східних мов [2, 1: 136].

Сьогодні лише чотири вищі навчальні заклади країни пропонують вивчення української мови своїм студентам: Національний інститут східних мов (INALCO), Сорбонна (Paris 4), Париж-8 (Paris 8) і університет Люм'єр Ліон-2 (Université Lumière Lyon 2). У французькій початковій та середній школі українську мову взагалі не викладають.

Особливості викладання української мови в Інституті східних мов

Українську мову викладають в INALCO від 1938 р. У 1966 р. у ньому створено кафедру української мови та українознавства, яка успішно працює і донині.

Українська є однією з 17-ти мов департаменту Центральної та Східної Європи, поряд з албанською, боснійською-хорватською-сербською¹, болгарською, естонською, фінською, сучасною грецькою, угорською, латвійською, литовською, македонською, польською, циганською, словацькою, словенською, румунською та чеською.

Згідно з Болонською реформою ЛМД (ліцензіат-магістратура- докторантура), впровадженою у 2006–2007 рр., вищі навчальні заклади Франції пропонують відтепер три навчальні цикли тривалістю „три+два+три” роки відповідно. Вивчення української мови в INALCO можливе на кожному з трьох циклів [4]. Це єдиний вищий навчальний заклад не лише у Франції, а й у Європі, який пропонує національні дипломи з української мови. Це також єдиний французький університет, у якому курс української мови гармонійно вписується до загального вивчення східних європейських мов.

Програма ліцензіату (Licence) триває три роки. Протягом цього часу студенти слухають базові курси з мови, перекладу, літератури, культури та історії, отримують фундаментальну підготовку з методології, інформатики, лінгвістики, економіки та європейської літератури. Курс поділено на семестри, по два у кожному році навчання. У межах курсу вивчають такі предмети:

- теоретичну граматику,
- граматичні вправи,
- усне та письмове мовлення,
- французько-український та українсько-французький переклад,
- усне спілкування,
- переклад на українську мову та написання творів,
- мову мас-медіа,
- практичну граматику,
- українську літературу XIX ст.,
- географію та історію України від початку існування до початку XVIII ст.,
- історію України з кінця XVIII ст. до 1991 р.

Закінчивши три роки навчання, студент отримує диплом ліцензіата. Цей диплом з української мови має на меті забезпечити студентів фундаментальними і фаховими знаннями та підготувати їх до подальшого навчання за дворічною магістерською програмою „Магістр” (Master) за спеціальністю „Європейські студії”. Студенти можуть вибрати магістерську програму з науково-дослідницьким спрямуванням (лінгвістика, література, історія та культура) або магістерську професійно орієнтовану програму, спрямовану на переклад.

До програми „Магістр-1” включено вивчення української літератури XX ст. та курс „Сучасна Україна: соціально-культурна та політична інформація в текстах”. У програмі „Магістр-2” вивчають сучасну літературу і новітній український театр 1920–1930 рр.

Навчання в аспірантурі (Doctorat) відбувається протягом трьох років. Науково-дослідницькі студії можуть висвітлювати будь-яку тематику, пов’язану з Україною: лінгвістику, літературу, переклад, історію, географію, культуру тощо.

Вивчення української мови, окрім лінгвістичного та культурного інтересу, надає можливості цікавого працевлаштування у галузі письмового й усного

¹ Ці мови викладають саме таким єдиним блоком і вважають за одну на сайті INALCO [4].

перекладу, а також на підприємстві. Українська мова є однією з мов тестування на посаду секретаря у Міністерстві закордонних справ Франції (Східний сектор).

Особливості викладання української мови в університеті Париж-4

Сорбонна, або університет Париж-4, пропонує спеціальну освіту для славистів на базі факультету слов'янських студій [5]. Це один з найважливіших науково-дослідницьких центрів славистики в Європі. Факультет пропонує поглиблений курс вивчення російської, польської, сербської-хорватської-боснійської² та чеської мов з національними дипломами ліцензіата і магістра, а також оглядове вивчення болгарської, білоруської та української мов з університетським дипломом (DU = diplôme universitaire).

Отже, українську мову тут можна вивчити як факультативну дисципліну в одному з головних дипломів або в межах дворічної програми університетського диплома.

У межах трирічної підготовки ліцензіата студенти мають такі курси:

1-й рік

- українська граматика й усні та письмові вправи,
- розмовна практика: вивчення простих текстів та усне мовлення,
- українська історія і культура,
- українська література;

2-й рік

- аналіз тексту та українська граматика,
- усний та письмовий переклад;

3-й рік передбачає поглиблене вивчення курсів другого року навчання.

У межах дворічного університетського диплому курс розраховано головню на початківців. Лекції тривають 26 тижнів на рік по 6 годин на тиждень:

1-й рік

- вивчення тексту, прикладна граматика,
- переклад,
- мовна практика,
- культура;

2-й рік

- вивчення тексту і граматичні вправи,
- переклад,
- вивчення преси, літературних творів, мовна практика,
- поглиблене вивчення морфології та синтаксису.

Дипломи Сорбонни також спрямовані на перекладацьку та викладацьку діяльності і на роботу на спільних франко-українських підприємствах.

Особливості викладання української мови в університеті Париж-8

У цьому університеті українська мова запропонована лише для початківців як факультативна мова в департаменті слов'янських мов [7]. Студенти можуть вивчати її протягом чотирьох семестрів: три семестри мови та один – культура й історія. При успішному завершенні цього факультативного курсу студент отримує європейські кредити і сертифікат з української мови.

---

² У Сорбонні ці мови також викладають разом.

Особливості викладання української мови в університеті Ліон-2

Українську мову почали викладати вперше в університеті Люм'єр Ліон-2 у 2009 р. на кафедрі безперервної освіти [6]. Це єдина на сьогодні кафедра безперервної освіти, яка пропонує курс української мови та культури у Франції. Його впровадження зумовлене великим попитом з боку української діаспори у регіоні Рон-Альп. Зазначимо, що ліонці вже мали змогу вивчати рідну мову своїх батьків та прадідів, коли викладачі INALCO запропонували членам діаспори заочне вивчення мови, культури та історії України. Цей проєкт тривав два роки: з 1987 до 1989, але не зміг поширитися, бо в той час бракувало ще усіх наявних сьогодні новітніх технологій і особливо Інтернету, і заочне навчання було не найкращим засобом вивчення такої екзотичної для французів мови. До того ж, за словами учасників проєкту, курс, запропонований INALCO, був скоріше теоретичним, дуже насиченим і складним.

Повертаючись до сучасної пропозиції в Ліоні-2, зазначимо, що навчальний курс української мови розраховано на 50–60 годин на рік, по 2 години на тиждень. Це передусім мовні курси, але з елементами культури, з оглядом національних традицій, літератури, історії. Оцінку знань ведуть згідно з Загальноєвропейською шкалою CEFR³ рівнів володіння мовою: A1, A2, B1, B2, C1, C2 [3].

У 2009–2010 рр. у групі було 12 осіб. У 2010–2011 рр. залишилося 8 студентів віком від 25 до 65 років. Більшість із них – друге чи третє покоління українців, які виїхали із Західної України до або після Другої світової війни. Всі вони народилися вже у Франції, але в їхніх родинах підтримують мову і національні традиції історичної батьківщини. Є в групі й люди, які, крім лінгвістичного та культурного інтересу, жодного стосунку до України не мають.

Майбутнє цього проєкту залежить від попиту та фінансових можливостей університету, бо підтримувати групу з малою кількістю студентів не завжди виявляється можливим у державних установах.

Перспективи

Зацікавленість українською мовою і культурою з боку французького суспільства очевидна, але для поглибленого вивчення мови треба мати серйозні підстави особистого чи професійного плану. Флюїдна поява і зникнення мовних курсів в різних університетах Франції, на мою думку, свідчать про недостатню вмотивованість тих, хто на ці курси записується. Мені часто доводиться чути від людей різних професій, з різними мотиваціями, що вивчення української може бути лише як додаток, але не є необхідною умовою для перебування, підтримування будь-яких відносин і навіть для роботи в цій країні, особливо якщо людина вже володіє російською мовою. Але треба визнати, що ситуація поступово змінюється, і сьогодні ми, наприклад, можемо вже почути українську мову від службовців Французького посольства – чого не було ще кілька років тому.

Тож необхідність вивчення української мови у Франції чи в будь-якій іншій країні цілком залежить від мовної політики України.

Методичне забезпечення процесу вивчення української мови для франкомовної публіки

За останні 15 років у Франції було опубліковано декілька методик вивчення мови, історії та культури України, що підтверджує загальну зацікавленість країною і потребу у методичній документації щодо викладання мови. Подамо вибірково

³ CEFR = Common European Framework of Reference for Languages.

аналіз найвдаліших, на думку автора, методик. Їх можна умовно поділити на суто лінгвістичні методики й методики з історичним та культурним спрямуванням. Цікаво, що всі ці методики опубліковані у видавництві „L'Armatan”, яке за кількістю виданих назв є найбільшим сучасним французьким видавництвом.

Лінгвістичні методики

– Danylchenko O. L'Ukrainien. Cours d'initiation pour francophones. – Paris : L'Harmattan, 2000. – 300 p. [Данильченко О. Українська мова. Початковий курс для франкомовної публіки]⁴.

Підручник розраховано на початківців. Він слугує основою вивчення української мови самостійно або за допомогою викладача. Підручник складається з 37 уроків. Кожен урок починається з розмовної теми (діалогу або тексту): „Вітання. Давайте познайомимось”, „Телефонна розмова”, „Котра година”, „Одруження” і т. д. Далі йдуть граматичні пояснення і граматичні вправи. У кожному уроці є невеличкий анекдот або уривок з народної пісні. І на завершення пропонують переклад з французької на українську на тему уроку. Усі діалоги та тексти перекладені. В кінці підручника – французько-український і українсько-французький словник на 1500 слів і таблиці відмінювання. Головні недоліки цієї методики – відсутність аудіосупроводження, що значно ускладнює самостійну роботу, та відсутність ілюстративного матеріалу.

– Yacinska O. Хвилі. Méthode d'ukrainien. Débutants +. / O. Yacinska, E. Pierrot. – Paris : L'Harmattan, 2000. – 212 p. [Ясинська О., П'єро Е. Хвилі. Український метод для дебютантів +].

Підручник розраховано на початківців, яким потрібно оволодіти основами мови за короткий термін, наприклад, перед діловою поїздкою до України. Це передусім комунікативна методика з мінімумом граматичного і максимумом розмовного матеріалу. Підручник добре проілюстровано чорно-білими фотографіями, малюнками, картами тощо. Складні граматичні моменти розкриті у таблицях. Фонетичну систему також пояснено в таблиці. Лексику, зібрану в кінці словника, подано із зазначенням сторінки підручника, де вперше з'являється те чи інше слово. До підручника додано диск з аудіозаписами вправ. Відповіді на ці вправи надані у кінці книги.

Добре опрацьована структура підручника. Він має 4 частини або „хвилі”: „Початок”, „Порівняння”, „Спілкування українською мовою”, „Українська ділова мова”. Кожна „хвиля”, своєю чергою, поділена на 4 „хвильки”:

1. В Україні. В українській сім'ї. У центрі української мови. На уроці української мови.

2. Країна. Столиця. Українські традиції. Міста та села.

3. Буденне життя. Професійне життя. Ділове життя. Інформаційне життя.

4. Фільм. Відпочинок. Візит на підприємство. Візит на кондитерську фабрику.

Методику розробили викладачі Сорбонни спільно з Інститутом міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

– Mykhaïlyk R. Grammaire pratique de l'ukrainien. Manuel de niveau moyen. Traduit de l'ukrainien par Iaroslav Lebedynsky. – Paris : L'Harmattan, 2003. – 160 p.

⁴ Тут і надалі переклад назв методик авторський.

[Михайлик Р. Практична грамати́ка української мови : Підручник для середнього рівня. Пер. з укр. Ярослав Лебединський].

„Практична грамати́ка” Роксолани Михайлик – чудова грамати́чна основа для початкового і середнього рівнів вивчення української мови. Теоретичні виклади в ній завжди розташовані на сторінці зліва, а грамати́чні вправи – справа. Таким способом будь-яка грамати́чна тема займає не більше однієї сторінки, що змусило авторку максимально спростити пояснення навіть таких складних для іноземців грамати́чних явищ, як види дієслова або родовий відмінок іменника. Кожний тематичний розділ починається стислим описом розглянутих у ньому явищ і завершується підсумковими вправами. У додатку подано спрощені грамати́чні таблиці й українсько-французький словник на 2500 слів. Єдиний недолік методики – це відсутність відповідей до вправ, що унеможливило самостійну роботу з підручником.

Змішані методики: мова та історія, мова і культура

– Pierrot E. L'Ukraine du Xe siècle au 3e Millénaire. Méthode d'ukrainien: perfectionnement. / E. Pierrot, O. Yacinska. – Paris : L'Harmattan, 2002. [Ясинська О., П'єро Е. Україна від X століття до 3-го тисячоліття. Український метод: вдосконалення].

Цей підручник є продовженням першого підручника цих авторів – „Хвилі”, описаного вище. Він розрахований на просунутого мовця, який добре володіє грамати́чними і лексичними основами української мови і має на меті поширити свої знання з історії та культури України. Текст складається з чотирьох частин: золоті, героїчні, чорні та жовто-блакитні сторінки української історії, та включає в себе двомовні тексти історичного, соціального та культурного змісту. Підручник дає змогу поліпшити розмовні навички та значно поповнити лексичний запас мовця.

– Koptilov V. Parlons Ukrainien. Langue et culture. – Paris : L'Harmattan, 1995. – 256 p. [Коптілов В. Розмовляймо українською. Мова і культура].

Праця Віктора Коптілова – це оригінальне бачення української мови, традицій, історії. Вона написана французькою мовою з відповідним перекладом усіх українських текстів. Це, скоріше, інформативна книжка, для поширення загальної культури, ніж навчальна, для вивчення мови. Вона складається з шести розділів. Перший розділ розглядає історичне минуле України, другий – мовну систему, третій – складається з кількох розмовних тем для повсякденного спілкування, четвертий розглядає українські культуру і традиції, п'ятий становить невеличку добірку українських релігійних, політичних, історичних, художніх та поетичних текстів, перекладених на французьку мову, шостий – це французько-український і українсько-французький словничок.

Чудовий матеріал для усіх, хто цікавиться українською мовою, культурою та історією.

Післямова

У статті запропоноване дослідження наявних курсів української мови у вищих навчальних закладах Франції станом на 2010–2011 навчальний рік. Уся інформація здобута в Інтернеті, на сайтах університетів, про які йде мова. Пояснити зникнення певних курсів виявляється неможливим без безпосереднього контакту з викладачем, тому що цієї інформації бракує в електронних архівах. Знайти, наприклад, викладача, який вів курс української мови у 2003 р. в Пуатьє, дуже складно, тому що кафедри слов'янських мов в цьому університеті немає і російська, польська та сербська-

хорватська мови викладають як треті іноземні мови. Викладачі факультативних предметів часто змінюються, і сучасний викладач російської чи польської мови може бути абсолютно необізнаним щодо викладання української мови у 2003 р. Так, інформацію про курси заочного вивчення української мови в Ліоні неможливо знайти в Інтернеті. Інформація потрапила до мене через самих учнів того часу. Тобто аналіз усіх коли-небудь наявних курсів української мови у вищих навчальних закладах Франції потребує додаткового дослідження.

1. Koptilov V. Parlons Ukrainien. Langue et culture. – Paris : L'Harmattan, 1995. – 256 p.
2. Винниченко І. Українці у Франції [Електронний ресурс] // Заграница. – 2003. – № 7 (164). – Режим доступу : <http://www.zagran.kiev.ua/article.php?new=164&idart=16418>
3. Загальноєвропейська шкала рівнів володіння мовою CEFR :
4. Англійською : http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf
5. Українською : http://premiumstudy.com.ua/ispiti_za_kordonom_shkala_ocinki_znan.html
- 4-6. Сайт Інституту східних мов. – Режим доступу : <http://www.inalco.fr/>
- 5-7. Сайт Сорбонни. – Режим доступу : <http://www.paris-sorbonne.fr/>
- 6-8. Сайт університету Ліон-2 (кафедра безперервної освіти). – Режим доступу : <http://filtre.univ-lyon2.fr/spip.php?rubrique125>
- 7-9. Сайт університету Париж-8 (департамент слов'янських мов). – Режим доступу : <http://www2.univ-paris8.fr/slave/spip.php?rubrique25>
- 8-10. Урядовий портал виконавчої влади України. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=169709.

Формат: Список

UKRAINIAN LANGUAGE TEACHING IN FRENCH UNIVERSITIES. UKRAINIAN TEACHING METHODOLOGIES.

Natalya Shevchenko

This paper is about Ukrainian language teaching in French universities. A brief selective description of Ukrainian teaching methodologies published over the last 15 years in France is also proposed.

Key words: Ukrainian teaching, French universities, Ukrainian teaching methodologies for a foreign public.

ПРЕПОДАВАННЯ УКРАїнСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ФРАНЦИИ. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОСОБИЯ ПО УКРАїнСКОМУ ЯЗЫКУ

Наталья Шевченко

В статье рассмотрены проблемы преподавания украинского языка во французских вузах, а также предложено краткое выборочное описание методик преподавания украинского языка и культуры, вышедших во Франции за последние 15 лет.

Ключевые слова: преподавание украинского языка как иностранного, французские вузы, методики преподавания украинского языка как иностранного.

Стаття надійшла до редколегії 3.03.2011

Прийнята до друку 2.04.2011